

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ที่สะท้อนให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนา ในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมได้ชัดเจนมากที่สุด ได้แก่คำสอนและหลักปฏิบัติในชั้นศีล เพราะ ศีลเป็นระบบการควบคุมชีวิตด้านนอกเกี่ยวกับการแสดงออกทางวาจา เป็นระเบียบว่าด้วยความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่ชน การจัดสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมให้เรียบร้อย และ เกื้อกูลแก่การดำรงอยู่ด้วยดีของหมู่นั้นนั้น เพื่อบรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิตตามความตกลงนับถือ ของพวกตน หรือเพื่อเข้าถึงประโยชน์และความดีงามสูงสุด

ศีลในพระพุทธศาสนาเป็นหลักความประพฤติทางกาย วาจา และการเลี้ยงชีพสุจริตโดย มีเจตนาเป็นเครื่องประพฤติดังเว้นจากทุจริต เพื่อบรรณจิตใจให้ตั้งอยู่ในกุศลธรรมทั้งหลาย การ ฝึกรอบรตน์ในทางที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกายกับใจ ศีลเมื่อประพฤติตรงตามหลักการสภาพ จิตใจจะเป็นอิสระจากตัณหา คุณธรรมที่มีฐานมาจากศีลย่อมมีคุณค่าที่รักษา และส่งเสริมคุณภาพ ของจิตใจ ประโยชน์ที่ต้องการจากศีลคือการควบคุมความประพฤติ ป้องกันไม่ให้ตกไปสู่ความชั่ว จิตใจสงบจากกิเลสเป็นสมาธิที่ส่งคุณค่า สนองปัญญาที่เกื้อกูลแก่การกำจัดอวิชชา และความ บริสุทธิ์หลุดพ้น ดังนั้นศีลจึงเป็นหลักความประพฤติที่ต่อเนื่องกันตามเหตุผล เป็นระบบจริยธรรม เพราะผู้ปฏิบัติจะประพฤติได้ถูกต้องก็ต่อเมื่อมีความเข้าใจในระบบ และเหตุผลที่เกี่ยวข้องเป็น พื้นฐานอยู่ด้วยการปลูกฝังให้มีศีล ด้วยการเรียนรู้มีสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี การสั่งสอนที่ ถูกต้องนำหลักการมาประพฤติปฏิบัติอย่างต่อเนื่องด้วยความไม่ประมาท^{*}

อย่างไรก็ดี ถ้าเทียบกันในระบบชีวิตที่เรามีพระสงฆ์ฝ่ายหนึ่ง และคฤหัสถ์ฝ่ายหนึ่ง ศีล ๕ เป็นคฤหัสถ์ธรรม หรือธรรมของคฤหัสถ์ คฤหัสถ์มีธรรมคือศีลเป็นเบื้องต้นได้ชื่อว่า มี คุณสมบัติของคฤหัสถ์ที่ดี ถ้าเป็นพระสงฆ์ถือศีล ๕ ไม่พอ ต้องถือศีลให้ยิ่งขึ้นไปกว่าบุคลล ธรรมดา ถ้าเป็นพระภิกษุถือศีล ๒๒๗ ข้อ เป็นภิกษุณีถือศีล ๓๑๑ ข้อ เพราะฉะนั้น ศีลก็เลยมี

* พระอุบล กตปุณฺโญ (แก้ววงศ์ล้อม), “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

เพิ่มเติมนอกเหนือยิ่งขึ้นไปกว่าเพียงศีล ๕ เท่านั้น แต่ศีลที่เพิ่มมากขึ้นไปนั้น โดยมากก็เป็นข้อปฏิบัติเพื่อฝึกฝนตน เช่น ศีล ๘ ของญาติโยมความจริงญาติโยมถือศีล ๕ ก็เพียงพอจะเป็นคุณุหัตถ์ที่ดีแล้ว เมื่อต้องการจะปฏิบัติฝึกฝนตนให้ดียิ่งขึ้นไป ก็ควรถือศีล ๘ หรือศีลอุโบสถ ศีล ๘ นั้นท่านจัดเข้าในจำพวกวัตร วัตร คือ ข้อปฏิบัติพิเศษที่ต้องทำเพื่อฝึกฝนตนเอง ขัดเกลากิเลสของตนเอง เพื่อเตรียมจิตให้พร้อมที่จะบำเพ็ญคุณความดีอื่น ๆ ให้มากยิ่งขึ้น ฉะนั้น เมื่อมีศีล ๕ แล้วถ้าต้องการความเจริญในธรรม ก็ไม่ควรหยุดอยู่เพียงศีล ๕ เพียงสมาทานศีล ๘ แล้วรักษาไว้อย่าให้ห่างพร้อย ประพฤติปฏิบัติมันอยู่ในศีลของตนเพื่อความเจริญงอกงามแห่งศีล^๒

อุโบสถศีล เป็นเรื่องของกุศลกรรมที่สำคัญประการหนึ่งของคุณุหัตถ์ ผู้ปรารถนาความเจริญอันเป็นบุญกุศลเฉพาะตน หยุดการงานของฆราวาสมีทำนา ทำไร่เป็นต้น ไร่ข้าวคราวแล้วมาทำกิจกรรมทางศาสนา เป็นการขัดเกลากิเลสอย่างหยาบให้เบาบาง เป็นทางแห่งความสงบอันเป็นความสุขสูงสุดในพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น พุทธศาสนิกชนผู้ครองเรือนควรหาโอกาสประพฤติปฏิบัติตามสมควรแก่กำลัง

อุโบสถศีลนั้น มีผู้ปฏิบัติกันมาก่อนพุทธกาล และเป็นชื่อของวันที่เจ้าลัทธิทั้งหลายกำหนดไว้ เพื่อความสะดวกในการทำกิจกรรมตามลัทธิของตนมีการงดอาหารเป็นต้น ต่อมาเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลก จึงทรงบัญญัติอุโบสถศีลอันประกอบด้วยองค์ ๘ พร้อมทั้งไตรสรณคมน์ เพราะฉะนั้น อุโบสถศีลจึงมี ๒ อย่าง คือ ๑. อุโบสถศีลนอกพุทธกาล ได้แก่ การเข้าจำด้วยการงดอาหารตั้งแต่เที่ยงวันไปในวันที่กำหนดไว้ ดังที่พระอรธรรคทายกกล่าวไว้ในอรรถกถาอังคมาลชาดก อัญญกนิบาตว่า บุตรและภรรยาที่ดี บริวารชนที่ดี ของเศรษฐีนั้น โดยที่สุดแม้คนเลี้ยงโคในเรือนนั้น ทั้งหมดล้วนเข้าจำอุโบสถศีลเดือนละ ๖ วัน ๒. อุโบสถศีลในสมัยพุทธกาล ได้แก่ อุโบสถศีลที่เป็นพุทธบัญญัติ อันประกอบด้วยไตรสรณคมน์ และองค์ ๘ ประการ มี ปาณาติบาต เป็นต้น^๓

สังคมบ้านโนนเมืองเป็นหมู่บ้านขนาดปานกลาง ในแต่ละปีมีจำนวนคนที่เข้ามารักษาอุโบสถศีล ซึ่งอยู่ในมัชฌิมวัยและปัจฉิมวัยประมาณ ๒๐ ถึง ๓๐ คน จากประชากรทั้งสิ้น ๓๐๐ คน ในการรักษาศีลอุโบสถเห็นได้ว่ามีคนจำนวนมากยังขาดศรัทธาและความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ ดังจะเห็นได้ว่าการรักษายังไม่ครบตามกำหนดที่ทางวัดได้วางเอาไว้ ซึ่งยังขาดความเข้าใจในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก คำสอนเรื่องของอุโบสถศีลนั้นยังมีความหมายที่กว้าง ดังนั้น การรักษาอุโบสถศีลมิวัดอุประสงค์เพื่อการฝึกอบรมอินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เป็นการกระทำความ

^๒ พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต),เล่าเรื่องให้โยมฟัง,(กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๓๖.

^๓ วิ.ม.อ.(ไทย) ๔/๓๗๓-๔๓๓.

พยายามข่มจิตใจให้สงบระงับจากความโลภ โกรธ หลง ที่เกิดขึ้น ถือเป็นการประพาศิ
พรหมจรรย์หรือการบวชชั่วคราวก็ได้^๔ อุโบสถศีลเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้น (บุรพบท) เพื่อบรรลุ
เป้าหมายสูงสุดของชีวิต คือ พระนิพพาน นอกจากนี้การรักษาอุโบสถศีลยังทำให้พระพุทธศาสนา
ไม่ขาดสูญซึ่งพุทธบริษัท คืออุบาสกและอุบาสิกาผู้นับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายคฤหัสถ์^๕ เนื่องจาก
พระพุทธศาสนาไม่อาจดำรงอยู่ได้นานหากขาดผู้สืบทอดศาสนา และการรักษาอุโบสถศีลยังทำให้
เกิดความสงบสุขในส่วนปัจเจกบุคคล และสังคมส่วนรวมด้วย

ปัจจุบันนี้ชาวบ้านโนนเมือง ก็ยังมีความเข้าใจเรื่องอุโบสถศีลไม่ครบถ้วนทุกประเด็น
จึงทำให้การปฏิบัติไม่สมบูรณ์ ผลที่ได้รับจึงไม่เต็มที่ ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่อง
อุโบสถศีล หรือไม่มีความรู้ความเข้าใจเลยว่าคำสอนเรื่องอุโบสถศีลเป็นการสอนเกี่ยวกับอะไร
และพอรักษาอุโบสถศีลแล้วก็ละเมิดโดยไม่รู้ในหลักคำสอนที่ถูกต้อง บางคนว่าการรักษาศีล
อุโบสถศีลนั้นรักษายาก เพราะกลัวคือกลัวไม่ได้กินอาหารเย็น กลัวหิว กลัวจะเป็นโรคกระเพาะ
อาหาร กลัวรักษาศีลไม่ได้แล้วจะยังเป็นบาป เป็นต้น ทำให้จำนวนคนที่เขามารักษาอุโบสถศีลนั้น
ลดน้อยลง

จากที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาวิธีการรักษาอุโบสถศีลของชาวบ้านโนนเมือง
เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อวิเคราะห์ผลของการรักษาอุโบสถศีลของชาวบ้านโนนเมือง ที่มีต่อ
การพัฒนาคุณภาพชีวิต ว่าเกิดผลดีแก่ผู้ประพาศิและปฏิบัติอย่างไร ทั้งนี้เพื่อที่จะเป็นบรรทัดฐาน
ให้ผู้นุชนคนรุ่นหลังได้เจริญรอยตาม เพื่อเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ยืนนาน
ต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาอุโบสถศีลในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาวิธีการรักษาอุโบสถศีลของชาวพุทธบ้านโนนเมือง

๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์ผลของการรักษาอุโบสถศีลที่นำไปพัฒนาคุณภาพชีวิต

^๔ ธนิต อยู่โพธิ์, อานิสต์อุโบสถศีล, พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพมหานคร : ศิวพรการพิมพ์, ๒๕๓๗),
หน้า ๖๐.

^๕ อ.จตุกก. (ไทย). ๒๑/๑๒๕/๑๗๘.

๑.๓ ขอบเขตในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ร่วมกับการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ประกอบการวิจัยด้วยการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research)

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเอกสาร

เอกสารการวิจัยในครั้งนี้ จะศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๕ พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐ และข้อมูลเพิ่มเติมจะต้องอาศัยคัมภีร์อื่น ๆ ของนิกายเถรวาท เช่น อรรถกถา ฎีกา ปกรณ์วิเสส และเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้องสำหรับข้อมูลเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์ผลการรักษาอุโบสถศีล ของชาวบ้านโนนเมือง ที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

๑.๓.๒ ด้านพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

พื้นที่ ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์และคัดเลือกเฉพาะอุบาสกอุบาสิกาชาวบ้านโนนเมือง ตำบลป่าสังข์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยอาศัยอยู่

กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้มารักษากุโบสถศีลจำนวน ๓๐ คน แบ่งเป็นอุบาสก ๑๐ คน อุบาสิกา ๒๐ คน ผู้ที่ไม่มารักษากุโบสถศีลจำนวน ๒๐ คน แบ่งเป็น อุบาสก ๑๐ คน อุบาสิกา ๑๐ คน รวมทั้งสิ้น ๕๐ คน ได้มาโดยวิธีเจาะจง (Purposive sampling) ทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มา

๑.๔ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

อุบาสก หมายถึง คฤหัสถ์ผู้ชายที่แสดงตนเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา โดยประกาศถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ

อุบาสิกา หมายถึง หญิงผู้ใกล้ชิดพระศาสนา คฤหัสถ์ผู้หญิงที่แสดงตนเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา โดยประกาศถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ

อุโบสถศีล หมายถึง การเข้าอยู่จำโดยศีล ๘ ข้อ ในวันอุโบสถศีลหรือวันพระ เป็นวันที่ต้องอยู่เยี่ยงพระ คือบำเพ็ญเนกขัมมะ ศีลแปดที่รักษากันในวันพระ เรียกว่า อุโบสถศีล

การรักษาอุโบสถศีล หมายถึง การรักษาศีลในวันอุโบสถ ผู้รักษาสสามารถเลือกรักษาได้ตามความพร้อมของแต่ละบุคคล

การพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง การนำอุโบสถศีลมาพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ คือ ด้านการพัฒนาตนเอง เช่น ด้านกาย ด้านวาจา ด้านจิตใจ ด้านสมาธิ ด้านปัญญา พัฒนาด้านครอบครัว พัฒนาด้านสังคม พัฒนาด้านวัฒนธรรม พัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นต้น

๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวเรื่องอานิสงส์ของศีลไว้ในหนังสือ “ตามรอยพระอรหันต์” มีใจความว่า “ศีลย่อมบำบัดการดิ้นรนตนเองเสียได้ด้วยประการทั้งปวง ทำชื่อเสียงและความแจ่มใสให้เกิดแก่เขามีศีลได้ทุกขณะ ศีลเป็นฐานรากของคุณความดีทั้งหลายอื่น ศีลเป็นเครื่องทอนกำลังของความชั่ว ปราชนิพนธ์นี้รู้ถ้อยแถลงอานิสงส์แห่งศีลดังนี้เกิด”^๖

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของศีลในหนังสือเรื่อง “ศีลพระ” สรุปได้ว่า ศีล คือ การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย อันเป็นข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม การรักษาความปกติตามระเบียบวินัย ปกติมารยาทที่สะอาดปราศจากโทษ ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว ข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น ความสุจริตทางกายและวาจา โดยสาระก็คือการไม่ละเมิด การรู้จักสำรวมกาย วาจา อาชีพรองตน และหมายถึงเจตนาละความชั่วทางกายวาจาและอาชีพนั่นๆ^๗

สำลี รักสุทธี ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง ศีล สดุดยอคุณวิญญูของศาสนาพุทธ มีใจความว่า ศีล ๘ หรือที่เราท่านทั้งหลายรู้จักกันดีในนาม “อุโบสถศีล” ถือเป็นศีลสังคมหรือศีลบุคคลประเภทหนึ่ง ที่ควรทำความเข้าใจกันให้ละเอียด เรียนรู้ให้ลึกซึ้งจะได้ปฏิบัติรักษา งดเว้นและปฏิบัติได้ถูกต้องตรงตามหลักการของธรรมเนียมหลักชาวพุทธ เหตุที่เรียกศีล ๘ ว่าเป็นศีลสังคมหรือศีลบุคคลหรือศีลประเพณีนั้น เพราะชาวพุทธเข้าใจว่าคนที่จะรักษาศีล ๘ จะต้องนุ่งขาวห่มขาว อยู่ในอาณาบริเวณจำกัด เช่น วันหนึ่งคืนหนึ่งให้อยู่เฉพาะในบริเวณวัดไม่ให้ออกไปไหน ให้นอนค้างคืนอยู่ที่วัดที่ตนสมทานขอศีลนั่นเอง^๘

พระมหาหลวงเดชคำ กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต เรื่อง อุบาสกในพระไตรปิฎก มีใจความว่า อุบาสกมาจากคนทุกวรรณะที่ศรัทธาเลื่อมใสพระรัตนตรัย สามารถบรรลุมรรคผลได้เหมือนบรรพชิต ตั้งใจดำเนินชีวิตให้สมบูรณ์ตามคำสอน มีบทบาทส่งเสริมพระพุทธศาสนา ได้แก่อุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์สร้างเสนาสนะถาวรวัตถุ มีส่วนในการชำระอธิกรณ์และประกาศเผยแผ่คำสอน ดังในกรณีอธิกรณ์เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทางโลก หรือที่เรียกกันว่า

^๖ พุทธทาสภิกขุ, ตามรอยพระอรหันต์ อนุรักษ์ต้นฉบับเดิม ๑๐๐ ปีพุทธทาส, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิและธรรมสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕๘.

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), ศีลพระ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๒๒.

^๘ สำลี รักสุทธี, ศีล สดุดยอคุณวิญญูของพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๕), หน้า ๖๐.

โลกวัชระ โทษที่ชาวโลกติเตียน จึงต้องอาศัยอุบาสกและอุบาสิกาเป็นผู้ทำหน้าที่ช่วยกันตัดสินวินิจัยโดยปราศจากอคติ^๕

พระมหาชัยณรงค์ วรณชโย กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่องศีลในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ใจความว่า มนุษย์ประกอบด้วยสิ่งสำคัญ ๒ ประการ คือ กายซึ่งเป็นรูปธรรม และใจซึ่งเป็นนามธรรม ใน ๒ สิ่งนี้ ถือว่าใจมีความสำคัญกว่า ดังที่กล่าวกันว่า “ใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว” พระพุทธศาสนาก็ถือว่าใจเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เหมือนอย่างที่ว่า พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นอยู่กับใจ ใจเท่านั้นเป็นใหญ่สุด และทุกสิ่งทุกอย่างจะสำเร็จได้ก็เพราะใจอีก หากเป็นคนใจชั่วหยาบ คำพูด การกระทำของเขาก็จะชั่วหยาบไปด้วย ซึ่งเป็นเหตุให้ความทุกข์ความเดือดร้อนติดตามเขาไปเหมือนล้อเกวียน หมุนติดตาม รอยเท้าโคตัวมีกำลังไป ฉะนั้น” และยังได้ตรัสโดยนัยตรงข้ามกันอีกว่า “หากเป็นคนใจดี วาจาก็ดี การกระทำก็ดี ของผู้นั้นก็จะดีไปด้วย ซึ่งจะเป็นเหตุให้ความสุขความไม่เดือดร้อนตามเขาไปทุก ๆ ที่ ๆ เขาไป เหมือนว่าเงาของเขาติดตามเขาไป ฉะนั้น” ใจจึงเป็นพื้นฐานและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในพฤติกรรมของมนุษย์ และในระบบการปฏิบัติ พระพุทธเจ้าทรงจัดวิธีปฏิบัติที่เป็นพื้นฐาน เรียกว่า ไตรสิกขา หรือ สิกขา ๓ ได้แก่ ๑. การฝึกความประพฤติสุจริตทางกาย วาจาและอาชีพ เรียกว่า อธิศีลสิกขา ๒. การฝึกในด้านคุณภาพของจิต เรียกว่า อธิจิตตสิกขา ๓. การฝึกปัญญา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลาย ตามความเป็นจริง เรียกว่า อธิปัญญาสิกขา^๖

สุนทรี สุริยะรังษี กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์พุทธศาสนตรมหาบัณฑิตเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์ห้วงบาทของคฤหัสถ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีอุบาสิกาผู้ได้รับเอตทัคคะ มีใจความเกี่ยวกับอุบาสิกาที่ได้รับการยกย่องว่ามีความเป็นเลิศ ๑๐ คน ที่มีคุณสมบัติของอริยชน คือ ศรัทธา ศีล สุตะ ปัญญา ทุกคนไม่เพิกเฉย หรือละเลยหน้าที่ในการที่จะดูแลพระภิกษุสงฆ์และอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา สตรีในสังคมอินเดียโบราณถูกกำหนดให้อยู่ในกรอบของการทำหน้าที่ภายในครอบครัว อยู่ภายใต้อำนาจของสามีไม่มีสิทธิเสรีภาพในทางสังคม แต่ทั้ง ๑๐ คน ก็มีความขยันทำงานเลี้ยงชีพ ได้ทรัพย์โดยสุจริต ใช้จ่ายอย่างเผื่อแผ่ รับผิดชอบต่อชีวิตผู้อื่น โดยใช้ทรัพย์ทำประโยชน์จนเป็นผู้ได้รับยกย่องในพระพุทธศาสนา มีปัญญาพอที่จะทำทานให้รอด

^๕ พระมหาถวิล เตชะคำ. “อุบาสกในพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐).

^๖ พระมหาชัยณรงค์ วรณชโย. “ศีลในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

พัน ไม่ตกเป็นทาสของทรัพย์สมบัติและโลกามิสอื่น ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับตน เป็นอยู่ด้วยจิตเบิกบานมีทุกข์บางเบา นับว่าเป็นผู้ประเสริฐ เรียกว่า พระโสดาบัน^{๑๑}

ดวงกมล ทองคนารักษ์ กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต เรื่องบทบาทและความสำคัญของอุบาสิกในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีใจความเกี่ยวกับการวิเคราะห์บทบาทข้อปฏิบัติ และความสำคัญของอุบาสิกในพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งศึกษาถึงคุณสมบัติของอุบาสิก และประวัติของอุบาสิก ตลอดจนบทบาทในด้านต่างๆ ของอุบาสิกในสมัยพุทธกาล การที่อุบาสิกที่ศรัทธาเลื่อมใสต่อพระรัตนตรัย ย่อมหมั่นเยี่ยมเยียน พบปะ ฟังธรรม รักษาอธิศีล ฝึกอบรมอริจิต และอธิปัญญา ตลอดจนถือกุศลพระสงฆ์จนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังศึกษาถึงประวัติอุบาสิกในสมัยปัจจุบัน ตลอดจนเปรียบเทียบบทบาทของอุบาสิกในสมัยพุทธกาลและอุบาสิกในสมัยปัจจุบัน

แนวทางในการพัฒนาบทบาทของอุบาสิกในสมัยปัจจุบัน ซึ่งบางส่วนทำบุญเพื่อหวังผลประโยชน์จากพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นรายได้ หรือต้องการที่อยู่อาศัยเพื่อตนเอง หรือหาคณะ การยกย่องเกื้ออาจารย์ของตนเหนือกว่าผู้อื่น การอิจฉาริษยา หรือกระทบกระทั่งระหว่างกัน การตั้งตนเป็นเกจิอาจารย์สอนธรรมะ โดยขาดความเชี่ยวชาญแตกฉานในธรรม^{๑๒}

จากการที่ได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยพอสรุปได้ว่า การรักษาอุโบสถศีล มีวัตถุประสงค์เพื่อการฝึกอบรมอินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เป็นการกระทำความพยายามข่มจิตใจให้สงบระงับจากความโลภ โกรธ หลง ที่เกิดขึ้น ถือเป็นการประพฤติพรหมจรรย์หรือการบวชชั่วคราวก็ได้

๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ร่วมกับการสัมภาษณ์ (Interview) กลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

๑.๖.๑. หลักเกณฑ์ในการวิจัยเอกสาร

ผู้วิจัยใช้เอกสารชั้นต้นและชั้นรองที่เกี่ยวข้องดังนี้

^{๑๑} สุนทรี สุริยะรังษี, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของคฤหัสถ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีอุบาสิกผู้ได้รับเอตทัคคะ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔).

^{๑๒} ดวงกมล ทองคนารักษ์, “บทบาทและความสำคัญของอุบาสิกในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗).

๑.๖.๑.๑. เอกสารชั้นต้น ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๕

๑.๖.๒ การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะดำเนินการดังนี้

๑.๖.๒.๑ การรวบรวมข้อมูลเอกสาร ผู้วิจัยจะใช้นัยสำคัญที่ปรากฏในเอกสารเป็นหลักในการวิเคราะห์ ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะสรุปนัยและประเด็นสำคัญโดยเทียบกับเนื้อหาที่สรุปเป็นข้อมูล ในเอกสารหลัก

๑.๖.๒.๒ ผู้วิจัยจะศึกษาเนื้อหาของข้อมูลทั้งจากเอกสารและการสัมภาษณ์อย่างละเอียด และบันทึกข้อมูลที่เป็นนัยสำคัญ ทำแบบสอบถาม ก่อนสรุปเป็นข้อมูลของผู้วิจัย

๑.๖.๓ การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลผู้วิจัยจะใช้นัยสำคัญของข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ และนำเสนอเป็นประเด็นตามกรอบการวิจัยดังนี้

๑.๖.๓.๑ ศึกษาเรื่องอุโบสถศีลในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๖.๓.๒ ศึกษาวิธีการรักษาอุโบสถศีลของชาวพุทธบ้านโนนเมือง

๑.๖.๓.๓ ศึกษาวิเคราะห์ผลของการรักษาอุโบสถศีลที่นำไปพัฒนาคุณภาพชีวิต

๑.๖.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีแบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้าง
และเครื่องบันทึกเสียง

๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑.๗.๑ ได้ทราบถึงอุโบสถศีลในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๗.๒ ได้ทราบถึงวิธีการรักษาอุโบสถศีลของชาวพุทธบ้านโนนเมือง

๑.๗.๓ ได้องค์ความรู้จากการวิเคราะห์ผลของการรักษาอุโบสถศีลที่นำไปพัฒนาคุณภาพชีวิต